

POSTANOWIENIE

Dnia 3 kwietnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Strus (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Barbara Myszka

w sprawie z wniosku W. C.

przy uczestnictwie J. C.

o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po J. C.,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 3 kwietnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 2 kwietnia 2007 r., sygn. akt III Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy postanowieniem z 7 grudnia 2006 r. zmienił postanowienie z 16 maja 2002 r. [Ns. (...)] w ten sposób, że stwierdził, iż spadek po J. C. nabył W. C. (brat spadkodawcy) na podstawie testamentu z 27 sierpnia 1991 r., a Sąd Okręgowy postanowieniem z 2 kwietnia 2007 r. oddalił apelację uczestniczki postępowania córki J. C.

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji stanowiły następujące ustalenia i oceny przejęte z postanowienia Sądu Rejonowego uzupełnione przez Sąd drugiej instancji:

- wnioskodawca W. C. nie był obowiązany do szczególnej staranności w poszukiwaniu testamentu spadkodawcy, i nie naruszył terminu określonego w art. 679 § 1 k.p.c.,

- sąd pierwszej instancji nie naruszył art. 5 k.c. przez zaniechanie informacji o możliwości żądania ustanowienia pełnomocnika z urzędu, ponieważ pisma uczestniczki mimo jej choroby wskazują, że rozumiała kierowane do niej pouczenia,
- nie było podstawy do poddawania w wątpliwość stanu psychicznego spadkodawcy.

W skardze kasacyjnej J. C. opartej na drugiej podstawie (art. 398¹ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono:

naruszenie art. 679 § 1 k.p.c. przez uznanie, iż na składającym wniosek o zmianę prawomocnego postanowienia nie ciąży obowiązek wykazania należytej staranności w zakresie podstawy wskazanej we wniosku o zmianę prawomocnego postanowienia, naruszenie art. 5 k.p.c. w zw. z art. 117 §1 k.p.c., art. 212 k.p.c. oraz art. 386 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez nieuchylenie zaskarżonego orzeczenia, gdy chora psychicznie uczestniczka nie została pouczona o celowości i sposobie ustanowienia pełnomocnika, naruszenie art. 378 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c. przez nierozprawienie się w uzasadnieniu z zarzutem apelacji dotyczącym odwołania testamentu.

Na tej podstawie skarżąca domaga się uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zmieniając postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, Sąd Rejonowy ustalił, że spadkodawca, który zmarł 8 lutego 2002 r. sporządził trzy testamenty własnoręczne opatrzone datami: 27 marca 1990 r., 27 sierpnia 1991 r. oraz złożony i ogłoszony jako ostatni testament z 13 sierpnia 1991 r.

We wszystkich tych testamentach spadkodawca ustanawiał spadkobiercą swym brata W. C., przy czym w dwóch ostatnich, ponadto wydziedziczał córkę J.

W postępowaniu o nabycie spadku zakończonym postanowieniem z 16 maja 2002 r. [II Ns (...)] Sąd Rejonowy stwierdził nabycie spadku przez córkę J. C. na podstawie ustawy. W dniu 29 maja 2002 r. W. C. złożył wniosek o zmianę postanowienia z 16 maja 2002 r. i stwierdzenie nabycia spadku przez niego, powołując się na testament własnoręczny z 27 marca 1990 r. Sąd Rejonowy uwzględnił ten wniosek postanowieniem z 24 lipca 2003 r. sygn. II Ns (...), jednak Sąd Okręgowy postanowieniem z 28 listopada 2003 r. zmienił to postanowienie i oddalił wniosek W. C.

Sąd ustalił, że dwa następne testamenty z 13 i 27 sierpnia 1991 r. zostały odnalezione przez córkę wnioskodawcy – A. C. w dniu 10 kwietnia 2005 r. Ustalenie to zostało dokonane na podstawie zeznań wnioskodawcy (protokół rozprawy z 7 grudnia 2005 r.), który potwierdził lakoniczne stwierdzenie z przesłuchania informacyjnego o takim zdarzeniu oraz na podstawie zeznań A. C. z 4 września 2006 r. o znalezieniu obydwu testamentów w dniu 10 kwietnia 2005 r. i wręczeniu ich ojcu.

Ustalenia powyższe pozwalają uznać zachowanie przez wnioskodawcę, ustanowionego w art. 679 § 1 k.p.c. terminu do złożenia wniosku, natomiast nie są odpowiednie do uznania, że spełnione zostało również wymaganie zawarte w sformułowaniu, aby żądanie byłego uczestnika postępowania o stwierdzenie nabycia spadku było oparte na podstawie, której nie mógł powołać w tamtym postępowaniu.

Dokonując wykładni art. 679 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy ograniczył się do przytoczenia w uzasadnieniu odpowiedniego fragmentu przepisu, a wyjaśniając lakonicznie treść zawartej w nim normy, stwierdził, że „przepis nie nakłada na uczestnika postępowania obowiązku dochowania należytej staranności”, bez odniesienia tej konstatacji do okoliczności faktycznych sprawy. Tymczasem art. 679 § 1 k.p.c. ze względu na podobieństwo do wznowienia postępowania na podstawach restytucyjnych, posługuje się takim samym stopniem wymagań w stosunku do skarżącego (III CKN 458/99 Lex 152441) jak przy wznowieniu postępowania. W art. 403 § 2 k.p.c. mowa jest o okolicznościach faktycznych „z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu”. Ze względu na niekwestionowaną wartość stabilności prawomocnych orzeczeń i szacunek dla prawa, wymaganie to nie może być oceniane przy zastosowaniu kryterium subiektywnego, zależnego np. tylko od woli zainteresowanego. Przy takiej wykładni pojęcia „możliwości” tylko uświadomiona niechęć wykorzystania znanych okoliczności lub dowodów uzasadniałaby odmowę uwzględnienia wniosku o wznowienie postępowania lub o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycie spadku. Tymczasem przy ocenie omawianego warunku co najmniej tak samo istotne są okoliczności obiektywne. W postanowieniu z dnia 4 marca 2005 r., III CZP 134/05, Sąd Najwyższy podkreślił cechę niedostępności faktów powoływanych w ramach podstawy skargi o wznowienie, przeciwstawiając je faktom, które strona powinna znać, ponieważ obiektywnie istniała możliwość skorzystania z nich. W postanowieniu z dnia 10 czerwca 1999 r. sygn. III CKN 458/99 (publ. w bazach elektronicznych) Sąd Najwyższy wskazał, że skarga o wznowienie postępowania nie służy do eliminacji braku aktywności czy popełnionych przez stronę błędów przy

prowadzeniu sprawy. Z powołanych przykładowo orzeczeń wynika, że przepisy dotyczące podstawy restytucyjnej wznowienia postępowania przyjmują naturalne założenie, że strona postępowania przed sądem troszczy się należycie o swe interesy i ponosi konsekwencje lekkomyślności lub niedbalstwa. Dlatego żądając zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku powinna, zgodnie z rozkładem ciężaru dowodów wykazać przeszkodę obiektywną niepowołania w poprzednim postępowaniu okoliczności uzasadniających odmienną podstawę lub porządek dziedziczenia. Sąd orzekający winien był zatem rozważyć, czy dowód taki lub przyznane twierdzenia zostały przedstawione. W dotychczasowym postępowaniu sąd ustalił pewne fakty, tj. znalezienie kolejnych testamentów i wręczenie ich wnioskodawcy. Nie wynika z nich jednak istnienie przeszkody, na którą mógłby się powoływać W. C. władający według własnych twierdzeń dokumentami pozostałymi po spadkodawcy. Dlatego zastosowanie prawa (art. 679 § 1 k.p.c.) było przedwczesne, oparte na jego błędnej wykładni przesłanki zawartej w sformułowaniu o podstawie, której (uczestnik) nie mógł powołać w zakończonym postępowaniu.

W tej części podstawa skargi kasacyjnej przytoczona w punkcie II lit.a jest uzasadniona.

Nie można natomiast zgodzić się z pozostałymi zarzutami skargi.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 28 września 1999 r. sygn. II CKN 269/99, Prok. i Pr. 2000/2/27, określając zakres obowiązków informacyjnych sądu uznał, że jest on w wypadku choroby psychicznej warunkowany ustaleniem, że osoba chora psychicznie sama nie radzi sobie ze sprawami dotyczącymi jej interesów i w związku z tym potrzebna jest jej pomoc.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu swego postanowienia wskazał przyczyny usprawiedliwiające pozytywną ocenę samodzielności i dostatecznej aktywności J. C. w postępowaniu. Sąd wskazał, że skarżąca mimo swej choroby formułowała wnioski i twierdzenia zrozumiałe i adekwatne do potrzeb oraz rozumiała kierowane do niej pouczenia. Zarzut przytoczony w punkcie II lit.c skargi jest sprzeczny z treścią uzasadnienia zaskarżonego postanowienia i nie wymaga dalszego rozważania.

Kierując się przytoczonymi względami Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 oraz art. 108 § 2 k.p.c. postanowił jak na wstępie.